

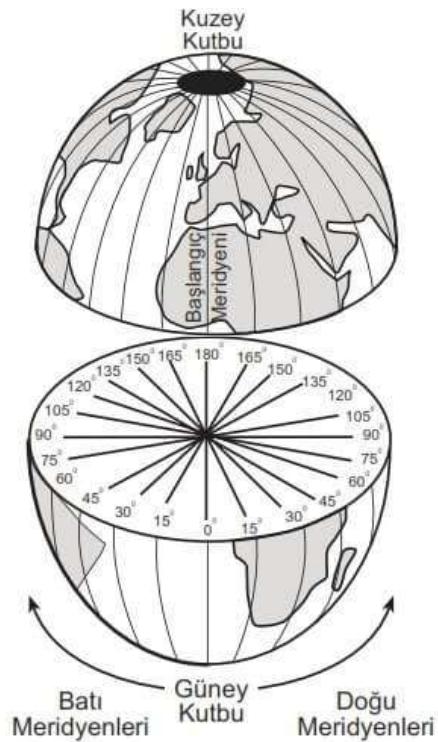
Türkiye'de İnsan Mekan ve Coğrafya

Türkiye'nin fiziki coğrafyası

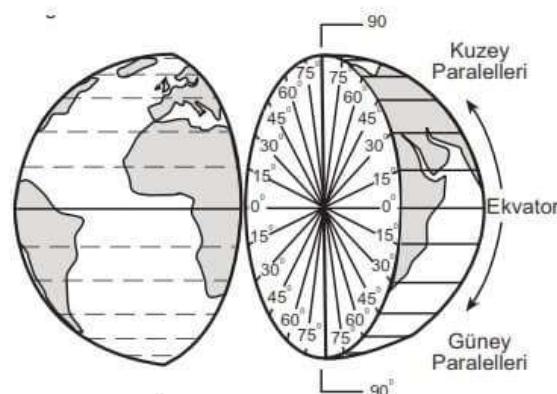
Araş. Gör. Dr. İbrahim Tuğrul ÇINAR

Hafta 3

Matematik Konum: Bir yerin Ekvator'a ve Başlangıç Meridyeni'ne göre uzaklığıdır.

Bir yerin matematik konumunu **enlem ve boylam** yardımıyla bulabiliriz.

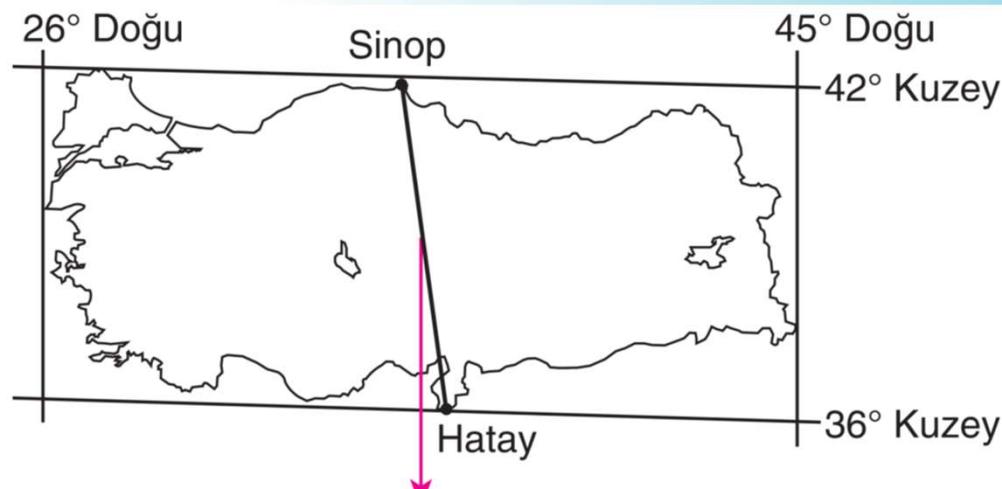

Enlem (Paralel): Ekvatora paralel olarak çizilir.

Boylam (Meridyen): Bir kutuptan başlayıp diğer kutupta sona erer. Enlemleri dik olarak keser.

36-42 Kuzey Paraleli

26-45 Doğu Meridyeni

Aralarında $42 - 36 = 6$ paralel fark var.

$6 \times 111 \text{ km} = 666 \text{ km}$ fark var.

Özel Konum: Dünya üzerinde herhangi bir yerin **kıtalara, komşularına, önemli geçitlere, boğazlara ve su yollarına, ticaret merkezlerine, denizlere göre konumu** o yerin özel konumunu belirler.

Türkiye'nin Özel Konumu:

- Üç tarafı denizlerle çevrili
(Ege, karadeniz,
Akdeniz)
- Üç kıtanın birleşim noktası
(Asya, Avrupa ve Afrika)
- ...

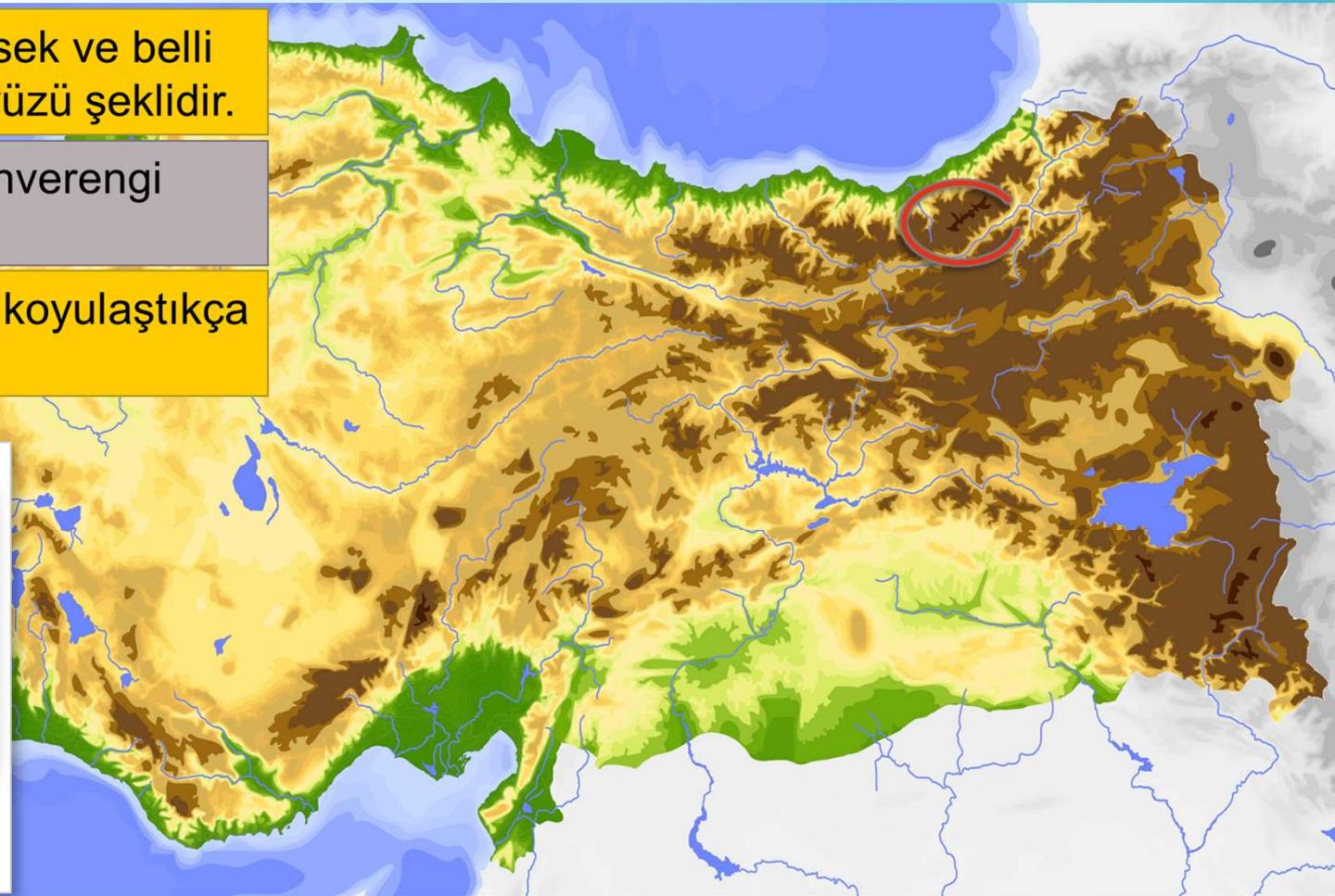
Çevresine göre yüksek ve belli bir doruğu olan yeryüzü şeklidir.

Fiziki haritalarda kahverengi renk ile gösterilir.

Kahverenginin tonu koyulaştıkça yükselti artar.

Dağ

- Ulaşımı, ticareti ve tarımı zorlaştırir.
- Batı bölgeler (daha alçak) daha çok nüfusa ev sahipliği yapar.

1950'lerden itibaren, ABD'nin müttefik olarak Görülmesi, Demiryolu yerine **Otoyol Yatırımlarına** **Öncelik** verilmesine neden oldu.

Köy ve **kent** arasındaki **ulaşım** kolaylaştı.

Şehirleşmeye hız kazandırdı.

Akarsular tarafından derin yarılmamış, çevresine göre alçakta olan geniş düzlüktür.

Ovalar genelde kıyılarda yer almaktadır.

Türkiye ve Diğer Ülkelerin 1914 Yılında Dış Ticaret ve Yabancı Sermayeye Açıklık Oranı

Kişi Başına İhracat (İngiliz Sterlini)	Kişi başına Dolaysız Yabancı Sermaye Yatırımı Stoku (İngiliz Sterlini)
Türkiye	1,00
Mısır	2,65
İran	0,40

Kaynaklar: Pamuk, 1994 ve 2006; Owen, 1969; Issawi, 1971 ve

Bu farkları açıklamaya çalışırken coğrafi özelliklerden, iklim koşullarından ve doğal kaynaklardan toplumsal, siyasal yapılara ve dünya pazarındaki koşullara kadar bir dizi etkeni hesaba katmak gerekiyor. Örneğin Mısır'ın coğrafi konumu Anadolu'dan çok farklıydı. Ülke nüfusunun ve ekilen tarımsal toprakların büyük bölümünü içine alan Nil vadisi ve özellikle de Nil Deltası homojen bir bölge konumundaydı. Bu verimli bölgeyi ihracat limanlarına ve dünya pazarlarına bağlamak kolaydı ve az masraf gerektiriyordu. Buna karşılık, Anadolu'da, işgücü ve ekilebilir topraklar, tarımsal koşulları çok farklı olan bölgelere dağılmıştı. Ayrıca, Anadolu'nun farklı bölgelerini ihracat limanlarına bağlayacak ulaşım ağının inşası çok daha zor ve pahalı bir süreçti. 19. yüzyılın büyük bir bölümünde, sadece Batı Anadolu'nun, Çukurova'nın ve kısmen Karadeniz kıyılarının dünya pazarlarına açılması sağlanabildi. Orta Anadolu'nun susuz tarım yapılan hububat bölgeleri, yüzyılın sonlarında Anadolu Demiryolu'nun inşasına kadar dünya ticaretinin dışında kaldı. Anadolu'nun, nüfusunun neredeyse dörtte birini barındıran doğu bölgesi ise, Birinci Dünya Savaşı'na kadar Avrupa ile ticaretin gelişmesinden çok daha az etkilendi.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Akarsular tarafından derin yarılmış, çevresine göre
yüksekte olan düzlüktür.

Türkiye'deki Platoların Dağılışı

Plato

Platolar genelde iç kesimlerde yer almaktadır.

Akarsu

Göl

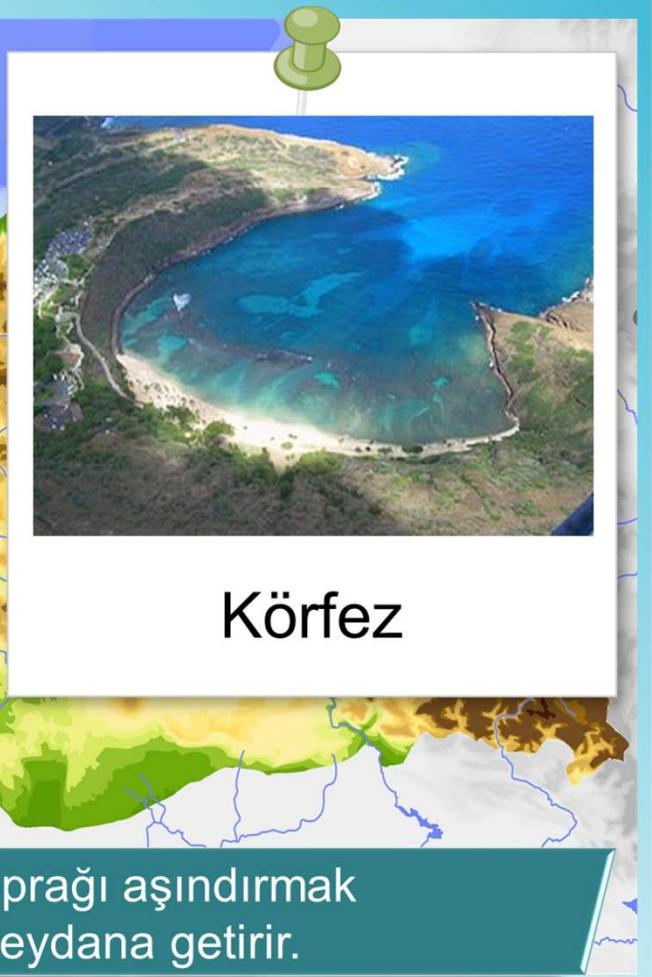

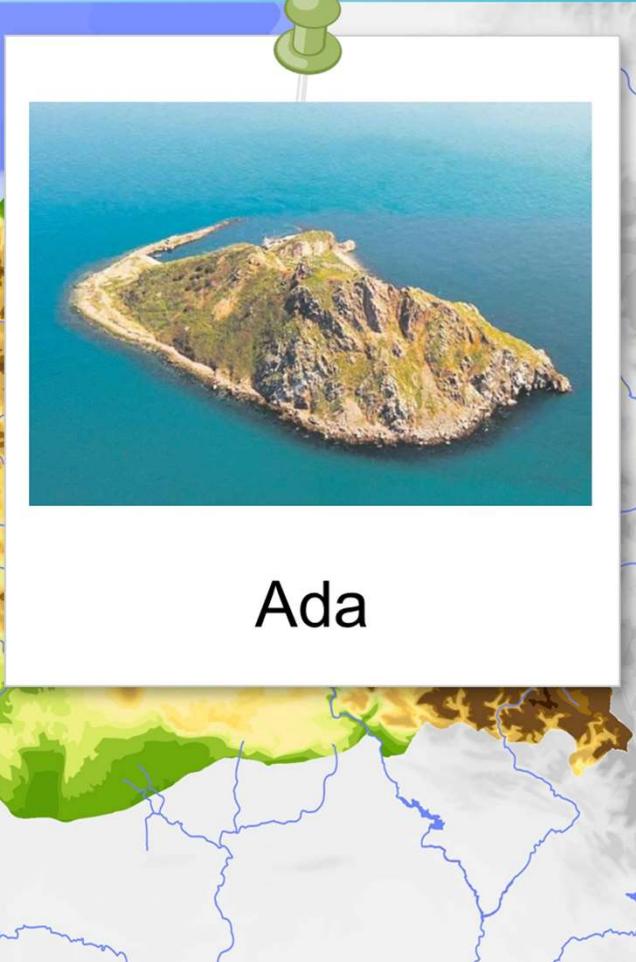

Yarımada

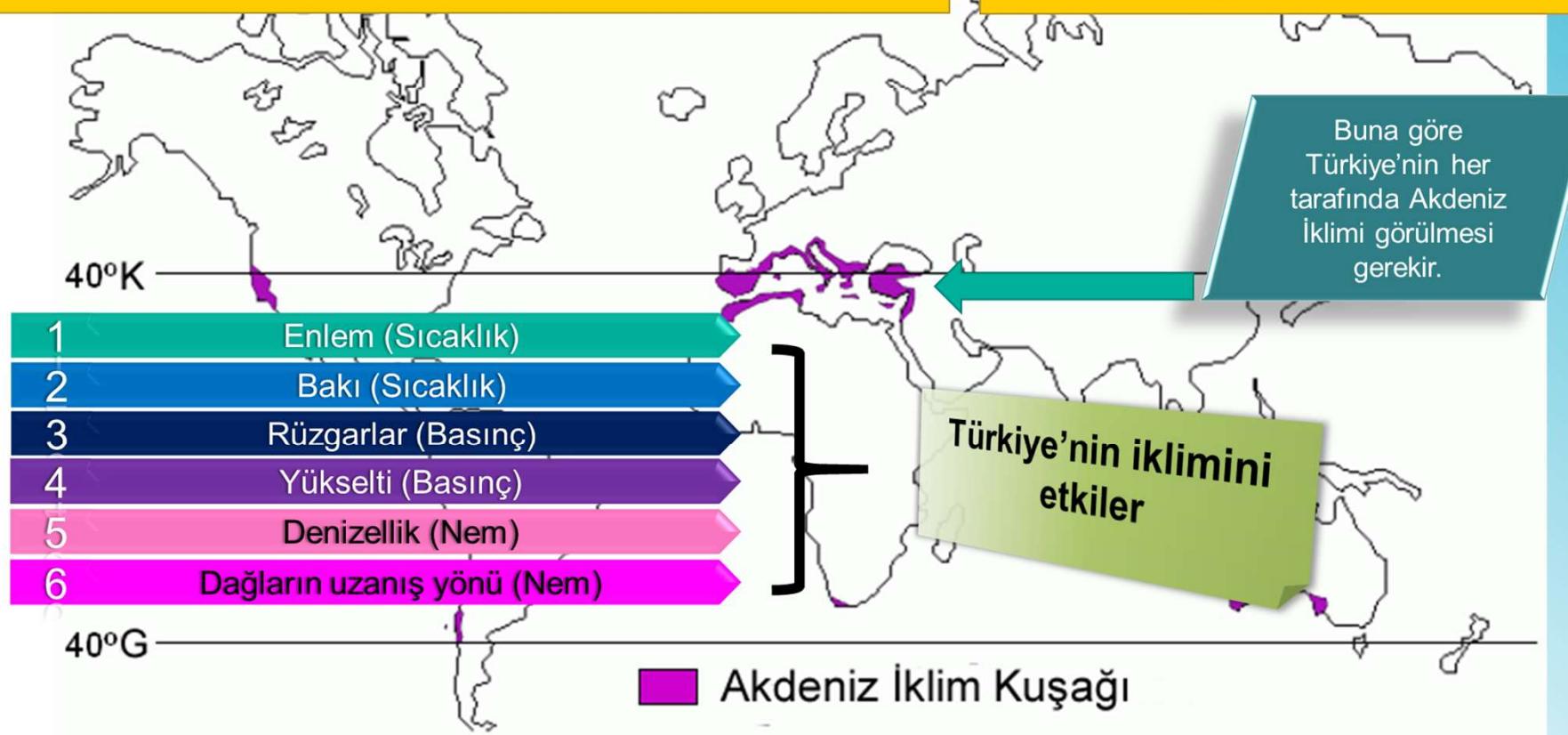
Dağların kıyıya dik uzandığı yerlerde deniz, toprağı aşındırmak suretiyle içeriilere doğru girerek körfezleri meydana getirir.

İklimi belirleyen ana unsurlar: **Sıcaklık, Basınç, Nem**

Dünyada 40° enlemlerinde Akdeniz iklimi görülmektedir.

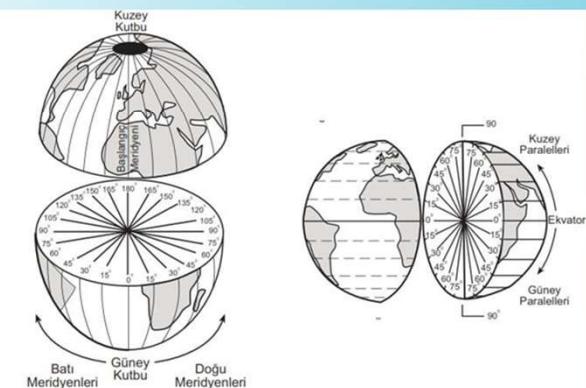
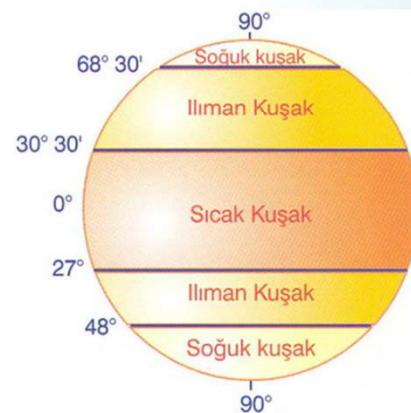
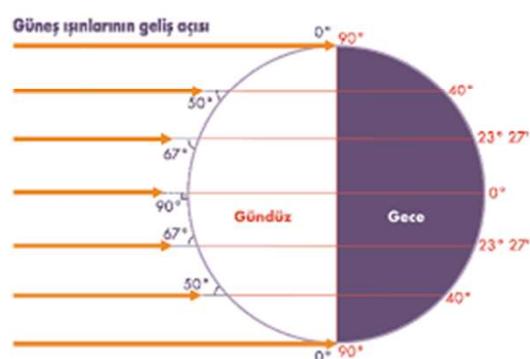

Enlem (Sıcaklık)

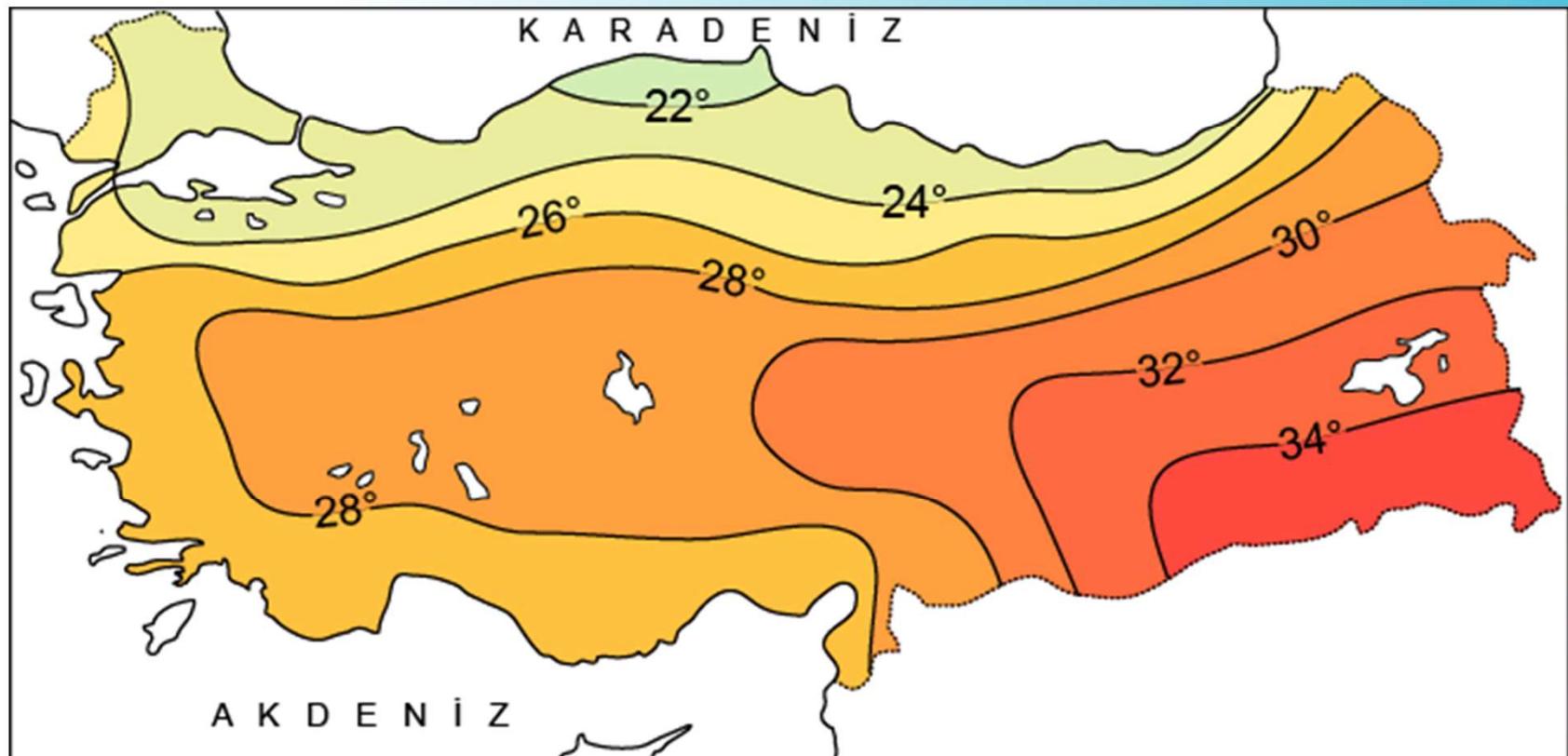
Dünyanın şeklinden dolayı güneş ışınlarının geliş açısı her tarafta aynı değildir.

Ekvator'a yakın olan yerler güneş ışınlarını yüksek açı ile alırken kutuplara gittikçe açı azalır.

Bunun sonucunda Ekvator'a yakın yerler **sıcak**, kutuplara yakın yerler **soğuk** olur.

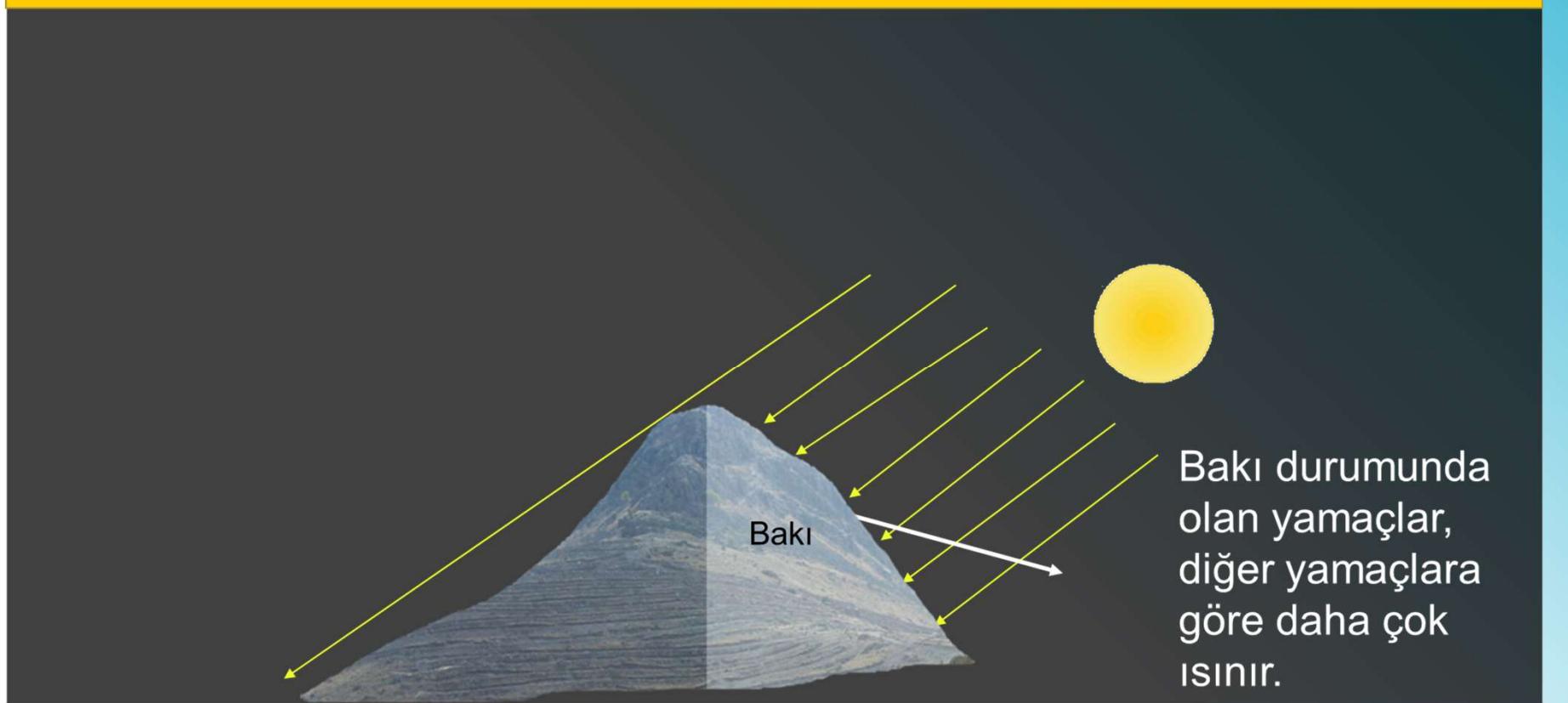
Enlem (Sıcaklık)

Türkiye, kuzey yarımkürede yer aldığı için güneyden kuzeeye gittikçe sıcaklık düşmektedir.

Bakı (Sıcaklık)

Dağların güneşin gören yamaçlarına bakı denilmektedir.

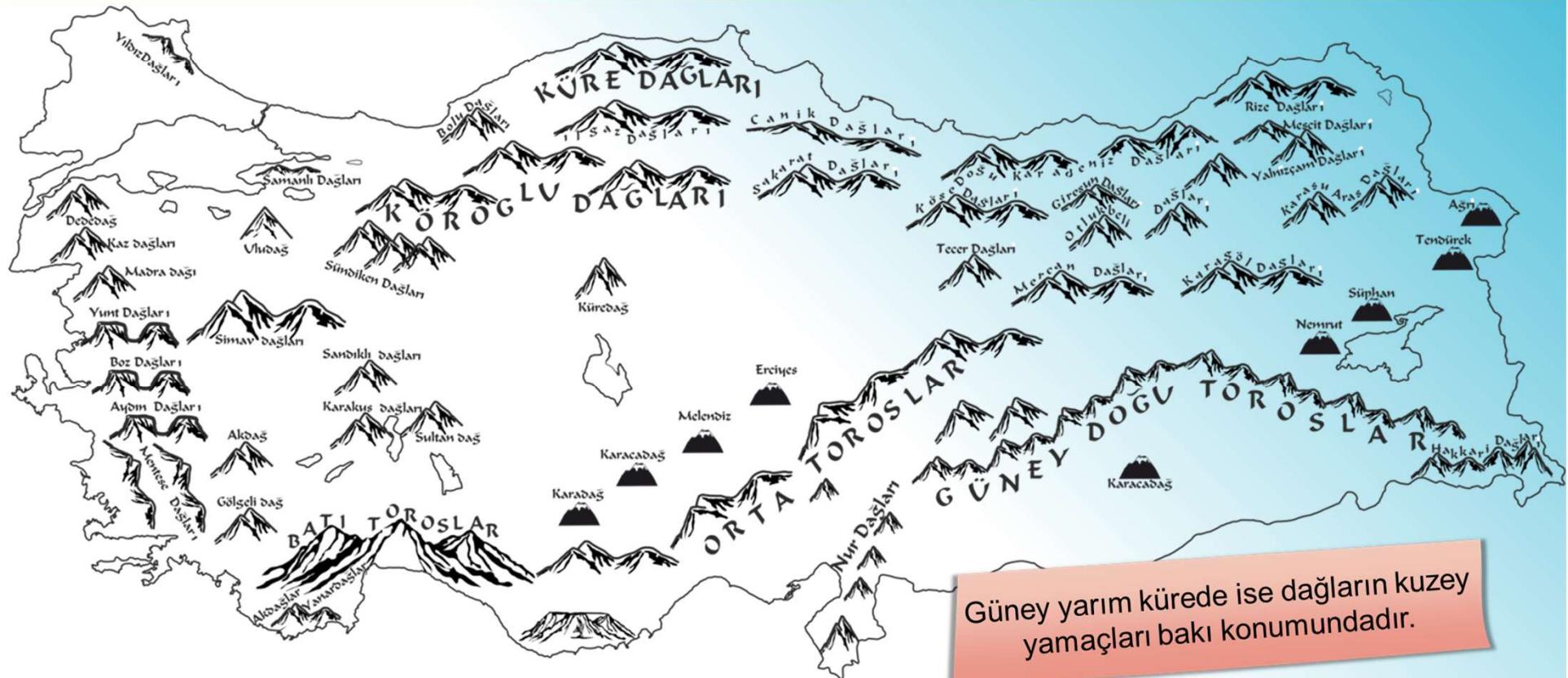

Bakı (Sıcaklık)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Türkiye'de dağların güney yamaçları bakı konumundadır. Kuzey yamaçlar soğuk olurken güney yamaçlar sıcak olur.

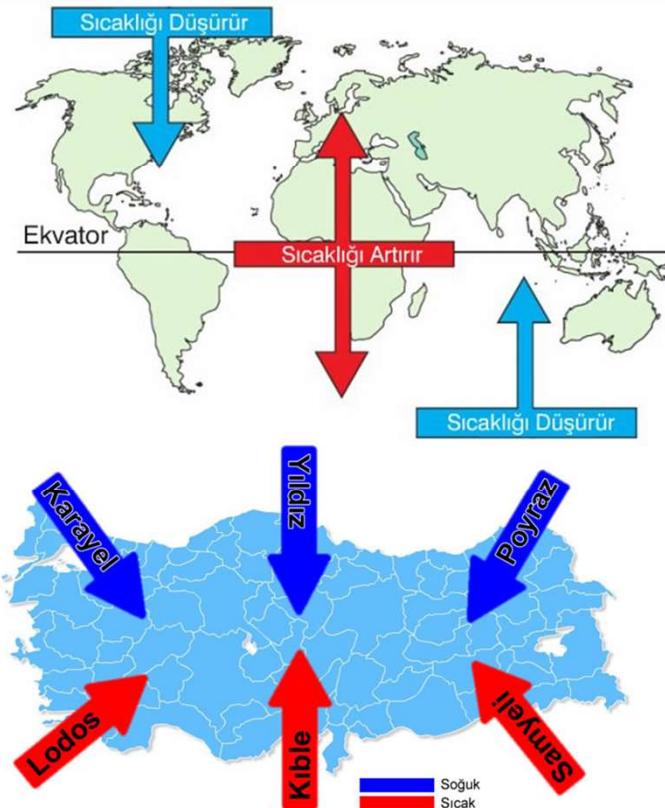

Güney yarımkürede ise dağların kuzey yamaçları bakı konumundadır.

Rüzgar (Basınç)

Rüzgarlar estiği yerin sıcaklığını estiği yöne doğru götürmektedir.

Bir yerde kuzeyden esen rüzgarlar sıcaklığı düşürüyorsa bu yer Kuzey Yarım Küre'dedir.

Kutuplar soğuk olduğu için kutuplardan esen rüzgarlar sıcaklığı düşürür.

Türkiye kuzey yarımkürede yer aldığı için kuzeyden esen rüzgarlar sıcaklığı düşürür.

Rüzgârin ana sebebi **basınç farkı**dır.

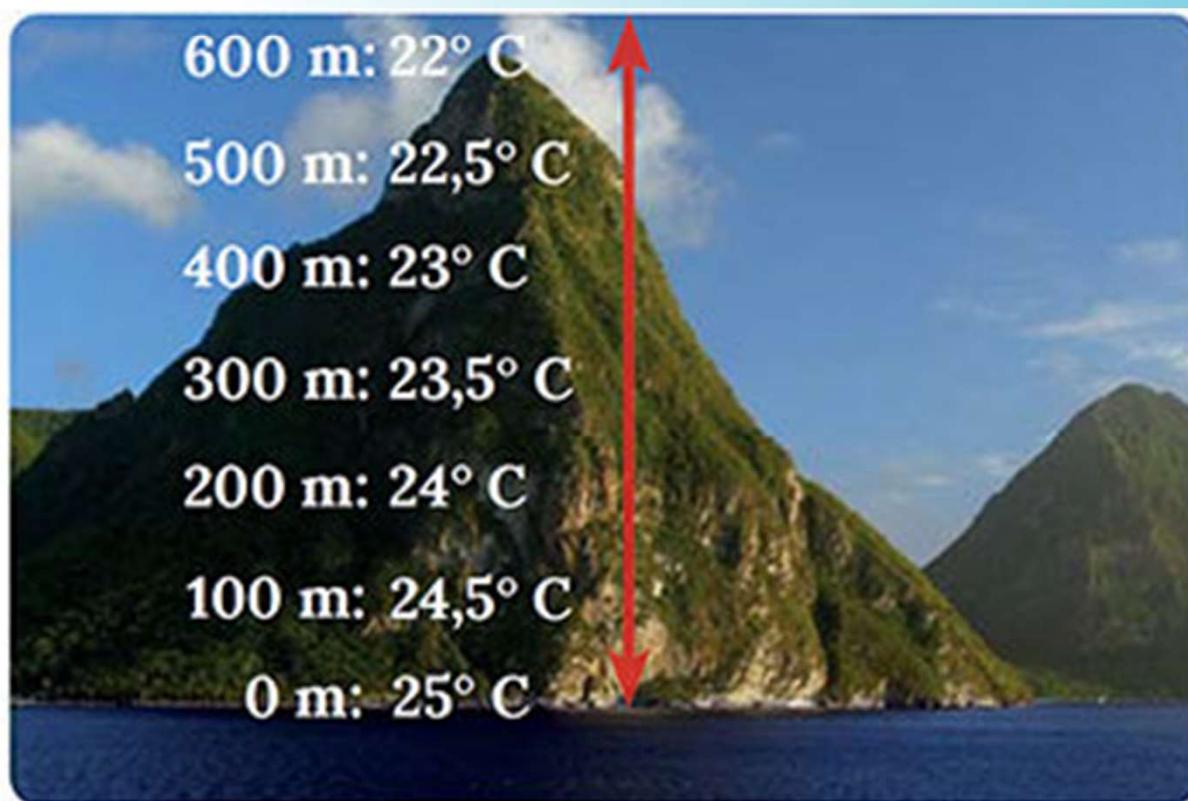
Rüzgâr her zaman **yüksek basınç alanlarından alçak basınç alanlarına** doğru eser.

Karalar ve okyanuslar üzerinde rüzgârların davranışları farklıdır.

Engebeli arazilerde sürütünme ve engelleme fazla olduğu için **rüzgârin hızı düşer**. **Okyanuslar ve açık arazilerde ise rüzgârların hızı fazladır**.

Yükseklik (Basınç)

Yükseldikçe hava sıcaklığı düşmektedir.
Her **200 metre** yükseltide **1 derece** sıcaklık düşmektedir.

Yükseklik (Basınç)

En yüksek bögümüz **Doğu Anadolu Bölgesi**'dir.
Bu yüzden kışlar burada çok sert geçmektedir.

Nem: hissedilen sıcaklık üzerinde doğrudan etkisi vardır.

Mevcut havanın içinde devamlı su buharı bulunmaktadır. Bir m³ havada bulunan nemin gram cinsinden ağırlığına “**mutlak nem**” denir.

Sıcaklık arttıkça havanın hacmi genişler ve alabileceği nem miktarı da artar. Dolayısıyla, sıcaklık arttıkça taşıyabileceğim **maksimum nem artar**.

Bağıl nem, havanın belirli bir sıcaklıkta taşıyabileceğim **nem miktarının yüzdesidir**.

$$\text{Bağıl nem} = (\text{Mutlak Nem} / \text{Maksimum Nem}) \times 100$$

Denizellik (Nem)

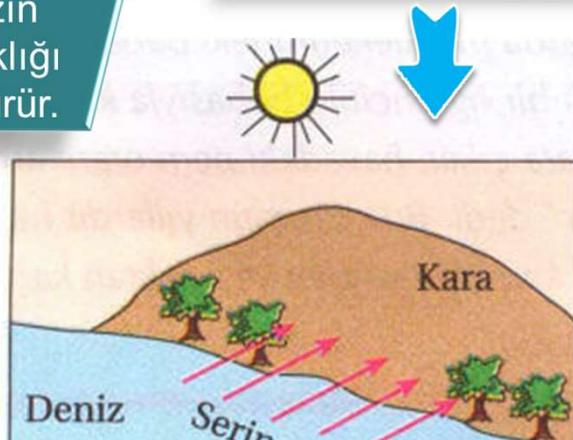
Nemin olduğu yerler geç ısınır geç soğur. Bu yüzden büyük su kütlelerinin olduğu yerde sıcaklık farkı fazla olmaz.

Deniz kenarında olan yerler iç kesimlere göre ılıman bir iklim sahiptir.

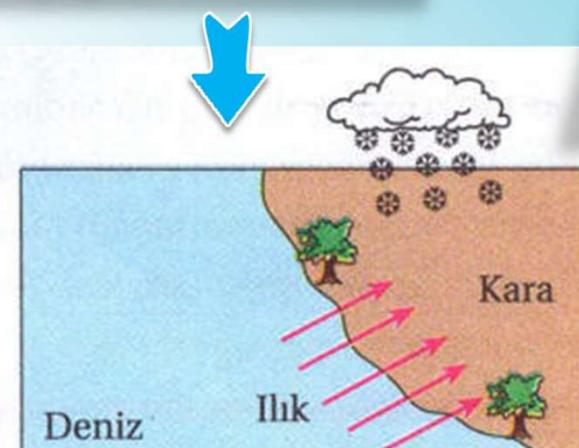
Deniz ılıtıcı etki yapar.

Yazın
sıcaklığı
düşürür.

Yaz mevsimi

Kışın
sıcaklığı
artırır.

Kış mevsimi

Dağların Uzaniş Yönü (Nem)

Dağların uzanış yönü denizin ılıtıcı etkisinin iç kesimlere geçmesini etkilemektedir.

Ege kıyılarında denizin ılıtıcı etkisi iç kesimlere girebilirken Karadeniz ve Akdeniz kıyılarında dağlardan dolayı iç kesimlere giremez.

- **Kıyıdan iç kesime azalır** **Denizellik**
- **Batıdan doğuya azalır** **Yükselti**
- **Güney yamaçtan kuzey
yamaca azalır** **Bakı**
- **En soğuk bölge Doğu
Anadolu'dur** **Yükselti, denizellik**
- **Kışın en sıcak Akdeniz'dir** **Enlem, denizellik**

Tüm bu iklimi etkileyen sebeplerin sonucunda ülkemizde üç iklim görülmektedir.

Türkiye iklim haritası

Akdeniz İklimi: Akdeniz, Ege ve Marmara Denizi kıyılarında görülen iklimdir.

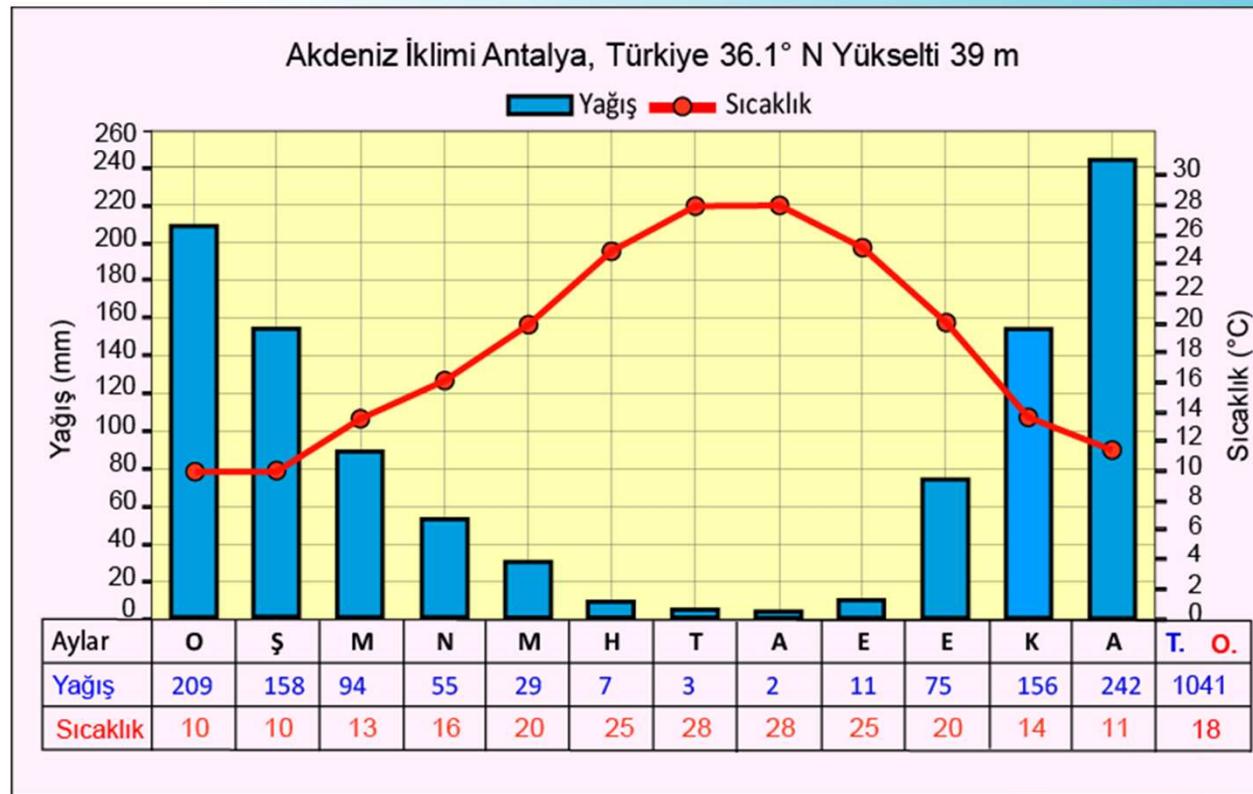
Akdeniz ikliminde yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçmektedir.

Yazlar sıcak geçtiği için Akdeniz kıyılarında turizm gelişmiştir.

Kışlar ılık geçtiği için Akdeniz kıyılarında seracılık gelişmiştir.

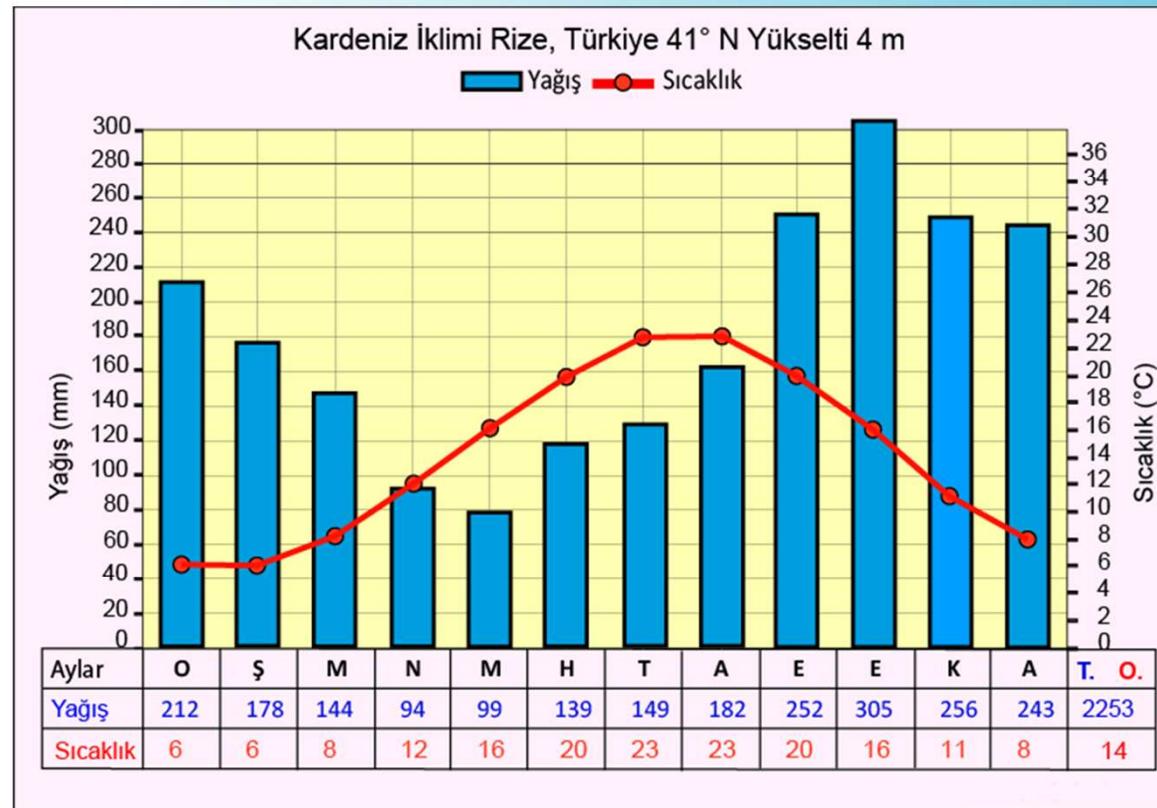
Akdeniz ikliminde en çok yağış kış aylarında görülmektedir.

Akdeniz ikliminin bitki örtüsü kısa bodur ağaç ve çalılıklardan oluşan **makidir**.

Karadeniz ikliminde en çok yağış sonbahar aylarında görülmektedir.

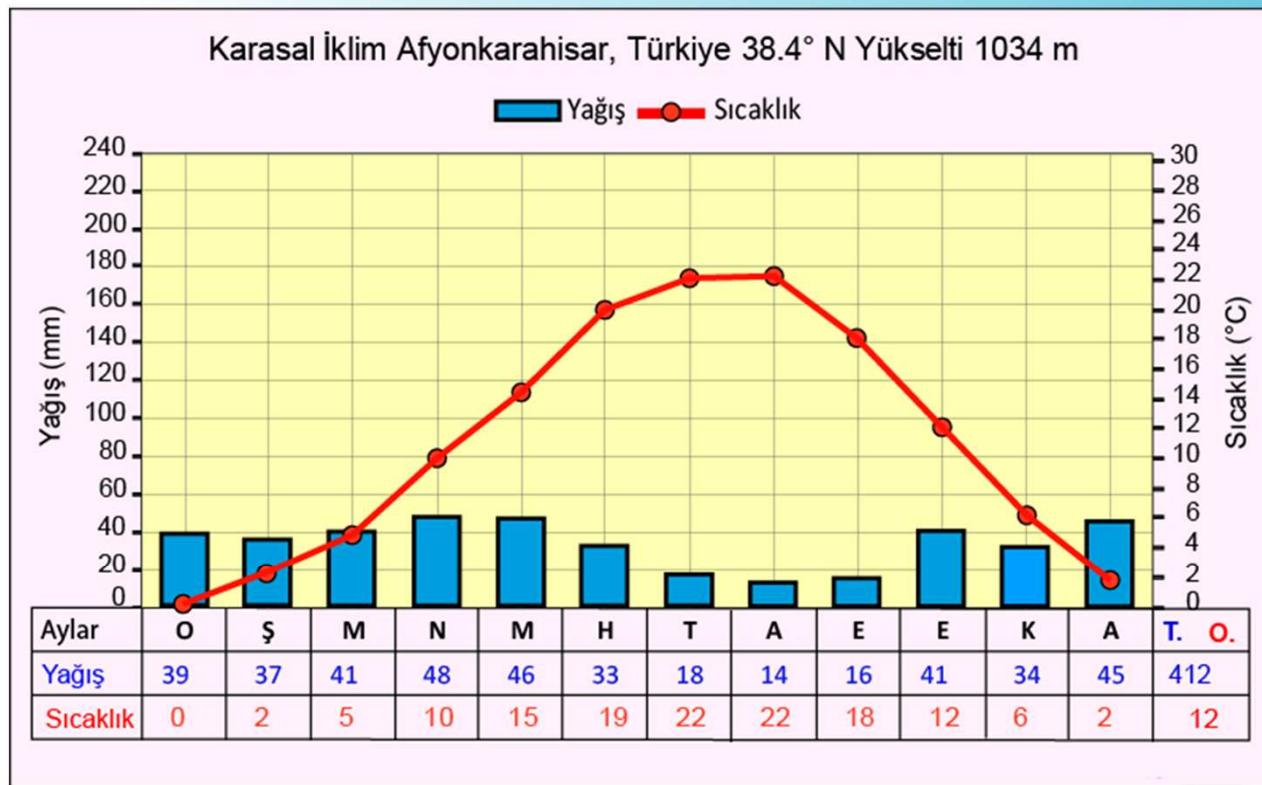
Karadeniz ikliminin bitki örtüsü ormandır.
Ülkemizde orman bakımından en zengin bölge Karadeniz Bölgesi'dir.

Karasal iklimde yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlı geçmektedir.

Doğuda yükselti arttığı için kişiler burada daha sert geçmektedir.

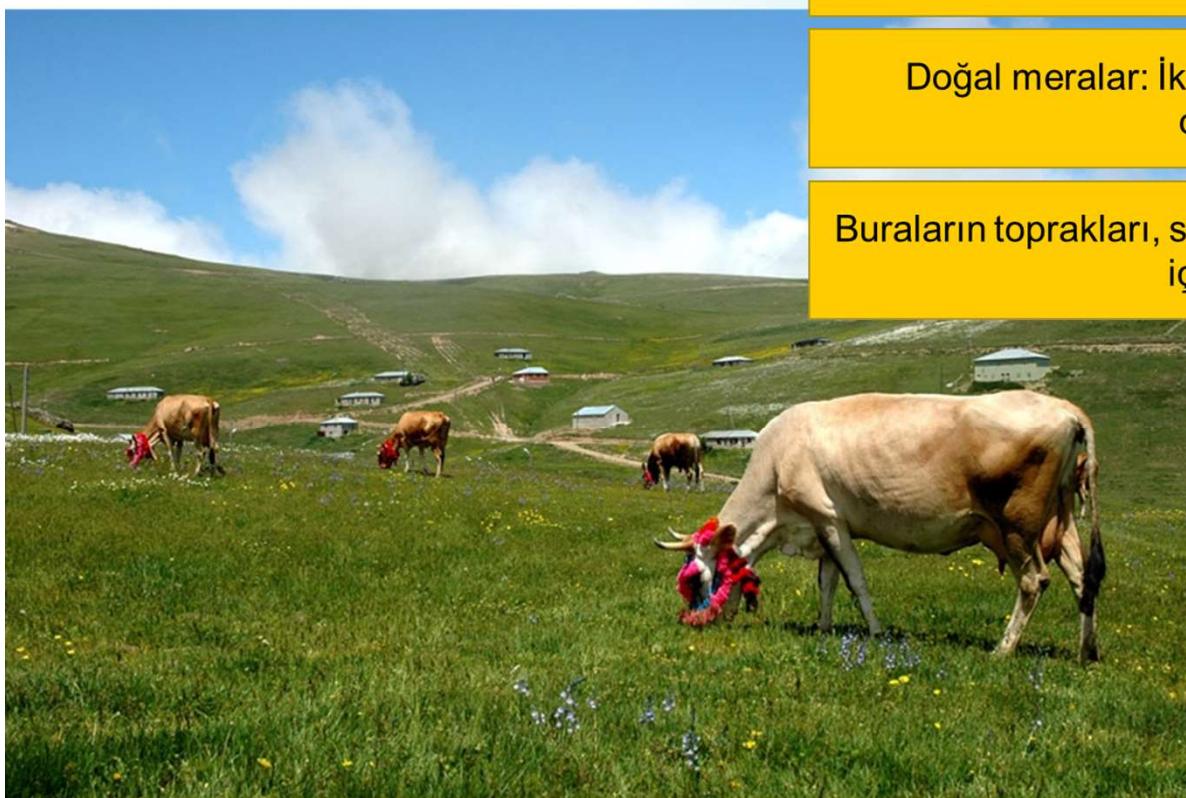

Karasal iklimde en çok yağış İlkbahar aylarında görülmektedir.

Doğu Anadolu Bölgesi'nin kuzeyinde yaz yağışları görülen yerlerde meralar oluşur. Buralarda büyükbaş hayvancılık yapılır

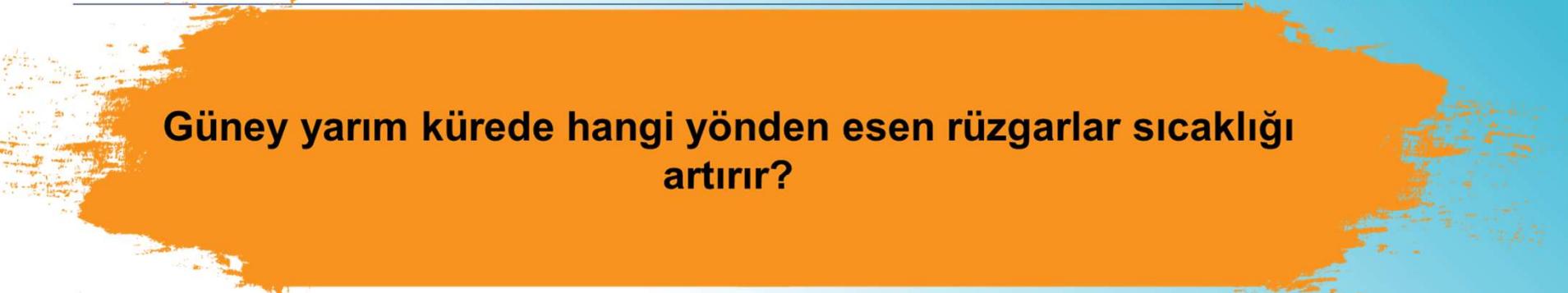
Doğal meralar: İklim ve toprak şartlarından dolayı orman oluşamayan alanlardır.

Buraların toprakları, su tutma kapasitesi düşük olduğu için orman için çok elverişli değildir.

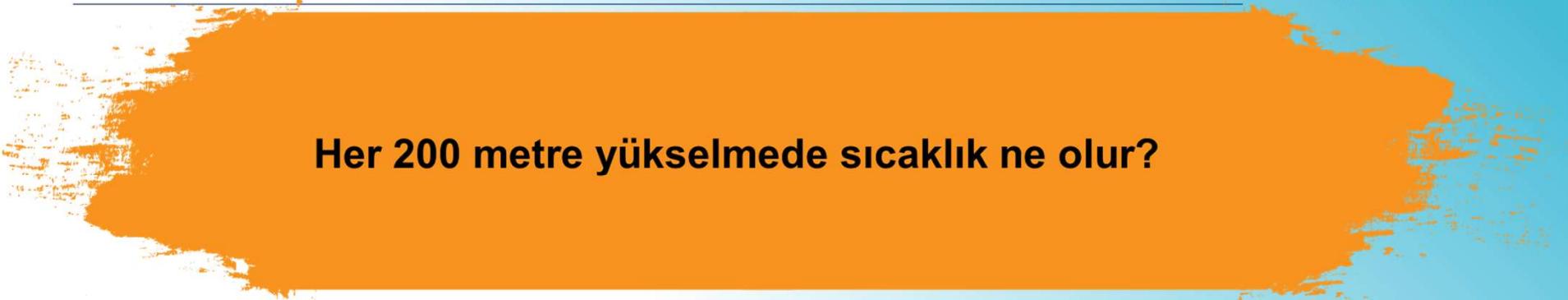
Güney yarımkürede hangi yönden esen rüzgarlar sıcaklığı artırır?

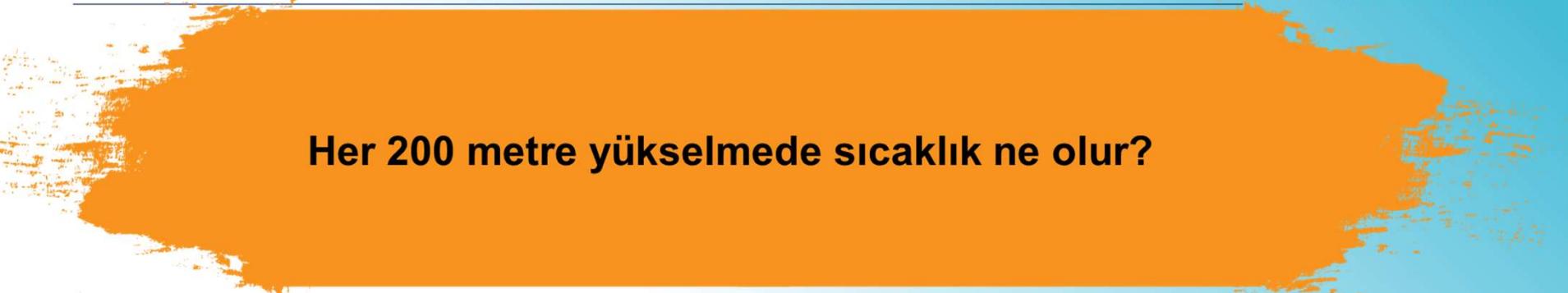
Güney yarımkürede hangi yönden esen rüzgarlar sıcaklığı artırır?

Kuzey

Her 200 metre yükselmeye sıcaklık ne olur?

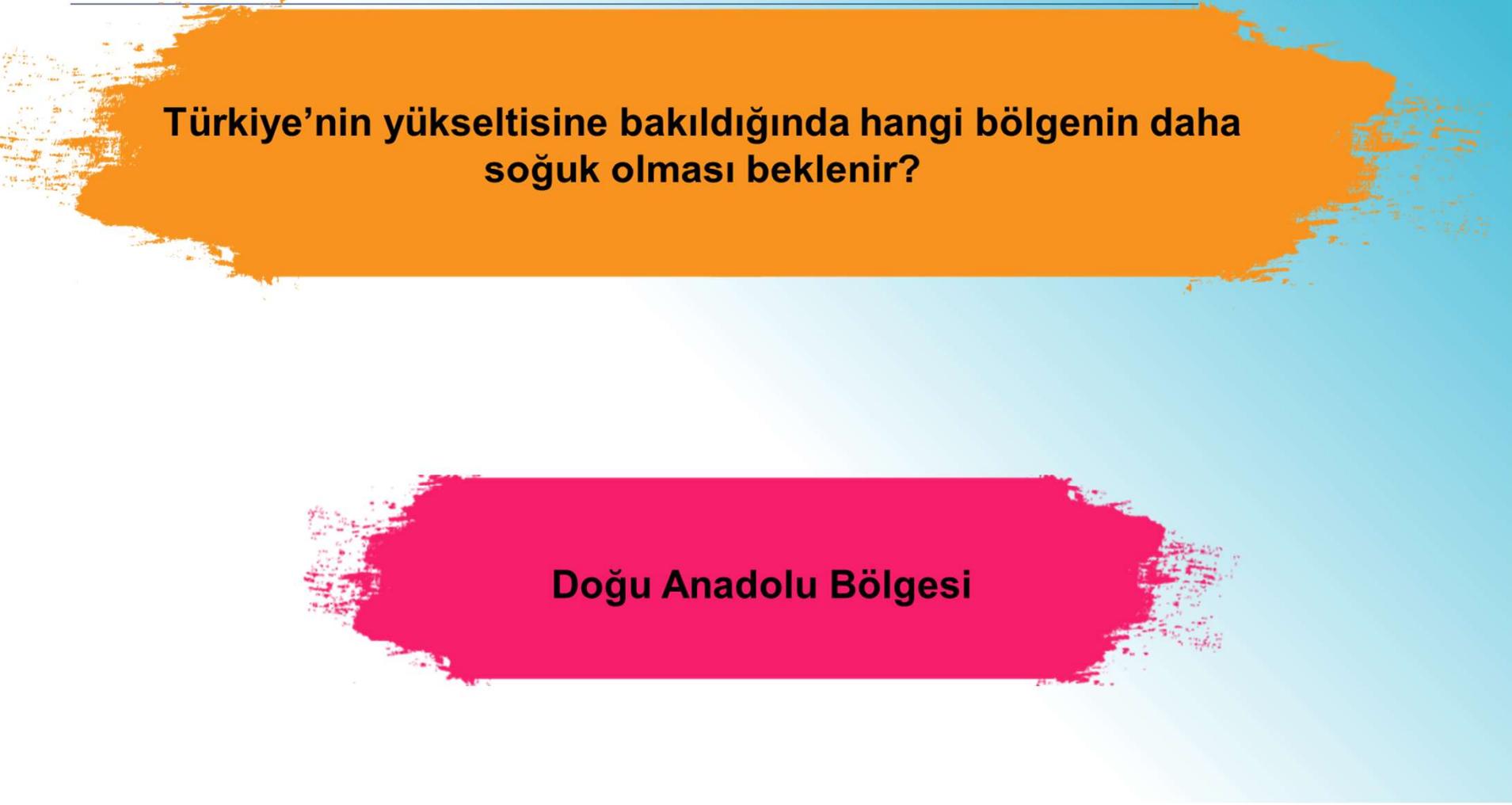
Her 200 metre yükselmeye sıcaklık ne olur?

1 derece düşer.

**Türkiye'nin yükseltisine bakıldığında hangi bölgenin daha
soğuk olması beklenir?**

**Türkiye'nin yükseltisine bakıldığından hangi bölgenin daha
soğuk olması beklenir?**

Doğu Anadolu Bölgesi

Kuzey yarımkürede dağların hangi tarafı daha sıcak olur?

Kuzey yarımkürede dağların hangi tarafı daha sıcak olur?

Güney

İzmir ile Kütahya'nın sıcaklıklarının farklı olmasını etkileyen unsurlar nelerdir?

İzmir ile Kütahya'nın sıcaklıklarının farklı olmasını etkileyen unsurlar nelerdir?

Yükselti ve denizellik

Ülkemizin iklim özellikleri üzerinde aşağıda verilenlerden hangisi etkili değildir?

A

Okyanus akıntıları

B

Dağların uzanış yönü

C

Yükselti

D

Denizellik-karasallık

Ülkemizin iklim özellikleri üzerinde aşağıda verilenlerden hangisi etkili değildir?

Okyanus akıntıları

Yükselti

Dağların uzanış yönü

Denizellik-karasallık

Fiziki haritada kullanılan yeşil, sarı, kahverengi gibi renkler ve tonları aşağıdakilerden hangisini gösterir?

- A) İklim türlerini
- B) Yükselti basamaklarını
- C) Yeraltı kaynaklarını
- D) Bitki örtüsünü

Fiziki haritada kullanılan yeşil, sarı, kahverengi gibi renkler ve tonları aşağıdakilerden hangisini gösterir?

- A) İklim türlerini
- B) Yükselti basamaklarını
- C) Yeraltı kaynaklarını
- D) Bitki örtüsünü

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ülkemizde yükselti ve engebenin fazla olduğu bölgelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Yıllık sıcaklık ortalaması düşüktür.
- B) Diğer bölgelerden göç alır.
- C) Tarım alanları dardır.
- D) Ulaşım olanakları zordur.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ülkemizde yükselti ve engebenin fazla olduğu bölgelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Yıllık sıcaklık ortalaması düşüktür.
- B) Diğer bölgelerden göç alır.
- C) Tarım alanları dardır.
- D) Ulaşım olanakları zordur.

Ege Bölgesi’nde deniz kıyısında yetişen bir tarım ürünü, bölgenin iç kesimlerinde de yetişebilmektedir. Karadeniz Bölgesi’nde ise bu durumun tam tersi yaşanmaktadır.

Ege ve Karadeniz bölgelerindeki bu farklılığın sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yükselti farkı
- B) Kıyı uzunlukları
- C) Dağların uzanışı
- D) Deniz suyu sıcaklığı

Ege Bölgesi’nde deniz kıyısında yetişen bir tarım ürünü, bölgenin iç kesimlerinde de yetişebilmektedir. Karadeniz Bölgesi’nde ise bu durumun tam tersi yaşanmaktadır.

Ege ve Karadeniz bölgelerindeki bu farklılığın sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yükselti farkı
- B) Kıyı uzunlukları
- C) Dağların uzanışı
- D) Deniz suyu sıcaklığı